

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY
Sahte Para Kuponu

Фальшивый Купон

© Önsöz: Viktor Shklovsky, "Parallels in Tolstoy".

© Viktor Shklovsky Estate

Önsözün hakları ELKOST Intl. Literary Agency aracılığıyla alınmıştır.

© Sonsöz: Isaiah Berlin, "Tolstoy and Enlightenment",

Russian Thinkers, Penguin Classics, 2008.

Sonsözün hakları Curtis Brown Group Limited'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2890 • İletişim Klasikleri 135

ISBN-13: 978-975-05-2872-9

© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2020, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Nikolay Kasatkin, "Aile", 1891

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Büşra Bakan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY

Sahte Para Kuponu

ÖYKÜLER

Фальшивый Купон

RUSÇADAN ÇEVİREN

Varol Tümer

VİKTOR ŞKLOVSKİ'NİN ÖNSÖZÜ
VE ISAIAH BERLİN'İN SONSÖZÜYLE

LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Moskova yakınlarında bulunan Tula'daki Yasnaya Polyana Malikanesi'nde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İki yaşında annesini, dokuz yaşında babasını kaybetti ve akrabaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1857'ye kadar *Çocukluk*, *İlkgençlik* ve *Gençlik* adlarında üç ciltlik otobiyografik romanını tamamladı. 1854'te Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, buradaki tecrübelerinden yola çıkarak *Sivastopol'*ü kaleme aldı. 1857'de Fransa, İtalya ve İsviçre'yi kapsayan ilk Avrupa seyahatine çıktı ve eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi topladı. Rusya'ya dönüşünde köylü çocuklar için bir okul açtı. 1859'da *Aile Mutluluğu* adlı romanını yazdı. 1860'ta tekrar Avrupa gezisine çıktı ve Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da eğitim kurumlarıyla ilgili araştırmasını derinleştirdi. Bu dönemde kendine ait ahlâk felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1862'de Sofya Andreyevna Behrs'le evlendi. 1863'te yazmaya başladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen *Savaş ve Barış'ı* 1869'da tamamladı. Romanın başarısından cesaretle, 1873 ila 1877 arasında ikinci büyük romanı *Anna Karenina'yı* yazdı. 1880'den itibaren devlete ve Kilise'ye ağır eleştiriler yöneltceği kitaplar yazmaya başladı ve Tolstoyculuk düşüncesinin yapıtaşlarını oluşturdu. 1886'da *İvan İlyiç'in Ölümü'nü*, 1889'da *Kroyçer Sonat'ı* yayımladı. 1895'te "Efendi ile Uşağı"nı yazdı. Aynı yıl Kilise'ye ağır eleştiriler yönelttiği son büyük romanı *Diriliş'i* yazmaya başladı; 1899'da yayımlanan roman, Rus Ortodoks Kilisesi'nden afaroz edilmesine sebep oldu. Son romanı *Hacı Murat'ı* 1896'da yazmaya başladı; 1904'te tamamlayacağı eser, ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı. Tolstoy 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlâk, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılar yazmaya ayırdı. Bu dönemde, yazar kimliğinin yanı sıra ruhani ve ahlâki bir lider olarak da ün saldı. Hayatı ile fikirleri arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, giderek daha sade bir yaşam sürmeye başladı. Önce içkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı, ardından ölümünden sonra mal varlığını köylülere bırakmaya karar verdi. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle, özellikle de karısıyla arası açıldı. Bu anlaşmazlık, son yıllarını gitgide artan bir psikolojik sıkıntı içinde geçirmesine sebep oldu. 1910 sonbaharında içinde bulunduğu şartlara daha fazla dayanamayarak küçük kızını ve doktorunu yanına alıp evi terk etti ve bir süre sonra, 20 Kasım'da Astapovo'da zatürreden öldü. Cenazesi iki gün sonra, binlerce kişinin katıldığı bir törenle Yasnaya Polyana'da defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	13
ÖNSÖZ	
TOLSTOY'DA KOŞUTLUKLAR / VİKTOR ŞKLOVSKI	31

Sahte Para Kuponu

<i>Sahte Para Kuponu</i>	35
<i>Fakir İnsanlar</i>	113
<i>Düşümde Ne Gördüm...</i>	117
<i>Çocukluğun Gücü</i>	133
<i>Yolcuyla Sohbet</i>	137
<i>Yabancı ve Köylü</i>	141
<i>Bereketli Topraklar</i>	151
<i>Kurt</i>	159
SONSÖZ	
TOLSTOY VE AYDINLANMA / ISAIAH BERLIN	161

Sahte Para Kuponu

(Фальшивый Купон)

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Sarsılmaz dürüstlüğüyle iftihar eden, özgür düşünceli, batıl inançların bir kalıntısı telakki ettiği her türlü dinî tezahürden nefret eden, karamsar denecek kadar da liberal kişilikli Fyodor Mihayloviç Smokovnikov, Maliye Bakanlığı'nda Eyalet Kalem Başkanı olarak görev yaptığı dairesinden, canı iyice sıkkin bir halde dönmüştü evine. Çünkü Eyalet Valisi, Fyodor Mihayloviç'in dürüst davranmadığını ima eden pek ahmakça bir yazı göndermişti ona. Fyodor Mihayloviç buna çok içerlemiş ve anında keskin bir cevapla karşılığını vermişti.

Evde, olup biten her şey o gün ters geliyordu Fyodor Mihayloviç'e.

Saat 16.55'i gösteriyordu. Bu saate kadar öğle yemeğinin çoktan servis edilmesi gerekiyordu, ama yemek hâlâ hazırlanmamıştı. Fyodor Mihayloviç kapıyı çarpıp, odasına çekildi. Biri kapıyı çaldı ardından. İçinden "Kim bu cehennem olası," diyerek seslendi:

“Kim var orada?”

Fyodor Mihayloviç’in lise beşe giden on beş yaşındaki oğlu girdi odaya.

“Ne istiyorsun?”

“Ay başı geldi de.”

“Öyle mi? Yani para istiyorsun?”

Babası her ay oğluna harçlık olarak üç ruble maaş veriyordu; öyle anlaşmışlardı. Fyodor Mihayloviç asık suratla cüzdanını aldı ve içinden iki buçuk ruble değerinde bir kupon¹ çıkardı, sonra gümüş bozuk paralardan elli kapık daha saydı. Oğlu sessizce duruyor, parayı almıyordu.

“Baba, bana gelecek aylığımı da şimdiden ver lütfen.”

“Nedenmiş o?”

“Böyle olsun istemezdim, ama ödeyeceğime şeref sözü vererek bir arkadaşımın borç para almıştım. Namuslu biri olarak başka türlü davranmam... üç rubleye daha ihtiyacım var, söz, artık fazlasını istemeyeceğim... ama sadece bunu... lütfen baba.”

“Sana harçlık miktarının ne kadar olduğu söylenmişti...”

“Doğru baba, fakat sadece bir seferlik...”

“Üç ruble aylık alıyorsun ve bu sana az geliyor. Senin yaşındayken elli kapık bile almıyordum ben.”

“Artık arkadaşlarımla hepsi benden fazla alıyorlar. Petrov ve İvanskiy elli ruble alıyorlar.”

“Böyle davranmaya devam edersen, ileride düzenbazın biri olup çıkarsın. Söylemedi deme.”

“Evet, iyi söylediniz. Kendinizi hiçbir zaman benim yerime koyarak düşünmediniz, sahtekâr olmak zorunda kalacağım anlaşılır. Bu da sizin için önemli değildir herhalde.”

“Yıkıl karşımdan, terbiyesiz. Defol git.”

Fyodor Mihayloviç yerinden fırlayıp oğlunun üzerine yürüdü.

1 Çarlık Rusyası’nda kâğıt para yerine geçen kuponlar da kullanıldı – ç.n.

“Defol. Senin gibileri kırbaçlamak gerek.”

Çocuk hem korktu hem de öfkelen-di, ama öfkesi korkusundan fazlaydı; başını eğip hızlı adımlarla kapıya doğru yürüdü. Fyodor Mihayloviç onu dövmek istememişti, ancak hiddetinden memnun halde sert sözlerle onu azarladı.

Hizmetçi gelip, yemeğin hazır olduğunu söylediğinde, Fyodor Mihayloviç ayağa kalktı ve “Nihayet, ama artık iştah mı kaldı insanda,” diye söylenerek asık suratla sofraya gitti.

Masada onunla konuşmaya çalışan karısına, öfkeli, kısa, homurtulu yanıtlar verince, susmayı tercih etti. Çocuk da gözlerini tabağından ayırmadan suskun kaldı. Sessiz sedasız yemeklerini yiyip sofradan kalktılar.

Yemekten sonra liseli delikanlı odasına döndü. Cebindeki para kuponunu ve bozuklukları masanın üzerine attı, sonra üniformasını çıkarıp, ceketini giydi. Önce yıpranmış Latince gramer kitabını aldı; sonra kapıyı çengelledi ve masadaki paraları eliyle iterek içine tütün döktüğü çekmecedeki boş sigara tüplerinden birini doldurup, pamukla tıkayarak tüttürmeye başladı.

Gramer kitabı ve defterlerinin başında iki saat kadar bir şey anlamadan oturdu; sonra kalkıp, babasıyla aralarında geçenleri anımsayarak, odada topuklarını vura vura gezinmeye başladı. Babasının kırıcı sözlerini, en çok da öfkeli yüzünü, aynı anı yaşar gibi duyuyor ve görüyordu.

“Terbiyesiz. Kırbaç gerek.” Aklına geldikçe, babasına kızgınlığı artıyordu. Sarf ettiği sözler aklından çıkmıyordu: “Görüyorum ki bu gidişle düzenbazın biri olup çıkacaksın. Bunu da bilesin.”

“Tamam öyleyse, bir düzenbaz yetiştireceksin. Sana böylesi gerekli. Bir zamanlar kendisinin de genç olduğunu unutmuş. Ben ne suç işlemişim? Sadece tiyatroya gittim, param yoktu, Petya Gruşetskiy’den borç aldım. Bunun neresinde kötülük var? Başka biri olsaydı, üzülüp, nedenini sorgular-

dı, ama o sırf kendisini düşünüp azarladı. Kendisinin bir şeyi eksik olsa, bağırtısından yer yerinden oynar, bense düzenbaz olurum. Hayır, babam da olsa onu sevmiyorum. Bilmiyorum herkeste bu böyle mi, ama ben onu sevmiyorum.”

Hizmetçi kadın kapıyı çaldı. Bir pusula getirmişti.

“Hemen yanıt bekliyorlarmış.”

Pusulaya şöyle yazılmıştı:

Benden borç aldığın altı rubleyi vermeni senden üç kez rica ettim, ama atlatıp duruyorsun. Namuslu insanlar böyle davranmazlar. Bu mektubu alır almaz hemen parayı göndermeni rica ediyorum. Acilen ihtiyacım var. Acaba anlayabiliyor musun?

Borcunu ödeyip, ödememene bağlı olarak, seni yerecek ya da sayacak olan arkadaşın Gruşetskiy.

“Al işte sana. Pislğin teki. Biraz bekleyemiyor. Bir daha deneyelim.”

Mitya annesine gitti. Son ümidiydi bu. Annesi, hayır demeyi beceremeyen iyi bir kadındı ve yardım edebilirdi ona, lakin şu anda hasta yatan iki yaşındaki küçük oğlu Petya'nın telaşı vardı başında. Gelip gürültü yaptı diye Mitya'ya kızarak, o anda reddetti isteğini.

Mitya homurdanarak çıktı odadan. Üzülüp geri çağırdı oğlunu.

“Dur, Mitya,” diye seslendi. “Şimdi yok, ama yarın veririm.”

Ancak Mitya'nın babasına olan öfkesi daha da kabarmıştı.

“Bana şimdi lazımken, yarın ne işe yarar? Arkadaşıma gidiyorum, bilginiz olsun.”

Kapıyı çarpıp, çıktı.

Cebindeki saate dokunurken, “Başka çare yok, saatin nereye rehin verileceğini o bilir,” diye geçirdi içinden.

Mitya kuponla bozuk paraları masadan aldı, paltosunu giydi ve Mahin'e gitti.